

B

127. **BAIER**, sb. n., **BAIERĂ**, sb. f. „cordon, lacet, lien; anse; amulette“ — în munții Sucevii *bair* (Șez. II, 5); Sălagiu *baior* (Tribuna 1890, 337) || ir. *baiere* „ruban“; megl. *baier* „chaine, collier“; ar. *bair*, *băieră* „collier“.

Lat. **BAJULUS**, -UM și **BAJULA**, -AM (**BAJOLA** CGL. IV, 600; Glos. Reich. 416) „porteur, porteuse“, devenit *baiur, -ă (cf. *baior* și forma rut. de mai jos). Schimbarea lui -*ju*- în -*ie*- se datorește influenței verbului *a îmbăiera* (v. mai jos). Pentru -*j*- din silaba atonă > *i*, cf. *mai* < **MAJUS** și *ploaie* < ***PLOJA**. Schimbarea de înțeles pe care a suferit-o *ba Julius* „porteur d'un fardeau“ nu e decât aparentă, căci *baierul pungii, găleții*, este de fapt „le lacet, l'anse qui supporte le poids de la bourse, du seau“ [Candrea].

Sprs. *baila* „kurzes, dickes Seil, Strick“ (Carisch); it. *baggiolo* „sostegno che si mette sotto pietre o marmi per reggerle“ > *baggiolare* „sostener con baggioli“, Valtellina *bağol* „palo o legno su cui vanno a cavallo le streghe“, Bormio *bajul*, mant. pav. parm. *başol*, cremon. mil. piac. *bazzol*, regg. bol. mod. *bašel*, ferr. *başul*, piem. *bašo*, mil. *bažer*, pretutindeni cu însemnarea de „palanche“; nprov. *ba-jaulo* „panier servant au transport du poisson“, gasc. *bajou* „langes, maillot“ (Durrieux, Dict. gasc.).

Der.: dim. *băieruță* (Lex. Bud.); *băierel* (Viciu, Glos. 17).

Impr.: bulg. баеръ „collier de monnaies antiques“ (Geroff); rut. баюр „Schnurband aus Wolle geflochten“.

128. **Îmbăiera**, vb. „attacher avec des cordons“ || ar. *mbăirare* „enfiler, met-

tre à la file, aligner“ || < **IM-BAJULARE**, devenit *imbailare prin trecerea regulată a lui -*ju*- protonic la -*i*-; dela înțelesul de „porter à bras, porter sur le dos“, pe care-l avea **BAJULARE**, s'a desvoltat acela de „porter en tenant par l'anse“, de unde apoi „attacher les cordons pour en faire une anse“ || vit. *bailare* „allevare“ > *bailo*, -a; sard log. *bajulare* „supportare, tollerare, soffrire“; fr. *bailler* > *bail*; prov. *bailar*, gasc. *bajoulá* „entourer de langes“ (Durrieux, Dict. gasc.) || *îmbăierătură* (Polizu) „action d'attacher“, ar. *mbiiritură* (Dalametra) „enfilement, enfilure“ (comp. sard log. *bajuladura*) || *desbăiera* „détacher, délier les cordons“, ar. *dizbăirare* „effiler, désefiler“; ar. *dizbăirătură* „défilage“.

129. **BALE**, sb. f. pl. „bave“ || megl. *bali*; ar. *bale*.

Lat. ***BABA**, -AM > *ba, de unde pl. *bale* (după *stea-stele, zi-zile și za-zale*).

It. *bava*; sard *baa*; vfr. *beve* (fr. *bave*); cat. sp. port. *baba*.

Der.: *bălos* (ar. ~) „baveux, glaireux“ (comp. it. *bavoso*; sard *baosu*; fr. *baveux*; cat. *babos*; port. *baboso*) || *băli* (Polizu), *băloșă* (Costinescu), *bălăi* (Mag. ist. V, 106) „baver“; *bălitură* (Petri) „action de baver, bave“ || *îmbăla* „mouiller avec de la salive; insulter“, ar. *ambălare* „mouiller avec de la salive“ (comp. it. *imbavare*); *îmbălare* „action de mouiller avec de la salive; insulte“; *îmbălătură* (Lex. Bud.; Costinescu; Zanne, Prov. VIII. 116; Țiplea, P. pop. 111) „bave; trivialité; calomnie“ || *îmbălora* (Creangă, Scrieri II, 17) „remplir de salive“.

Impr.: sirb. *bala, bale* „Rotz“ (cu

derivatele: *balav, balavac, balavica, balavka, baleša, balo, balonja*.

130. **BALȚ**, sb. n. „lacet, lacs; voile de mariée“ || ar. *balțu* „sorte de fichu, mouchoir dont se coiffent les femmes“.

Lat. **BALTEUS**, -UM „baudrier, ceinture“.

Friul. *balz* „covone“; (it. *balzo* „rocher“); mant. *bals*, Urbino *balz*. abr. *valze* „ritortola“; (nprov. *baus* „escarpement, bûcher, gerbier“; cf. Thomas, Rom. XXXIII, 210; Meyer-Lübke, Z. rom. Ph. XXIX, 244); sp. *balzo* || it. *balza* < ***BALTEA**, -AM.

Der.: *bâlțoi* (Hasdeu) „nom donné aux chiens“, *bâlțuie* (Hasdeu) „nom donné aux chèvres“, *bâlțuică* (Hasdeu) „nom donné aux vaches“ (propr. „de couleur bigarrée“) || *bâlți* „relâcher, détendre“; *bâlțit* „lâche, mou, détendu“ || *îmbâlți* (Marian, Nunta 248, 546) „attacher le voile de mariée“.

Impr.: rut. *балець, балця* „Kopftuch der Frauen“.

131. **Îmbâlța** „mettre le voile de mariée“ (Marian, Nunta 247, 251) || ar. *mbâlțare* „couvrir la tête avec un foulard“ || < **IM-BALTEARE** „ceindre, entourer“ || it. *imbalzare*.

132. **Bâlțat**, adj. „bigarré; rayé“ < **BALTEATUS**, -A, -UM „ceint, entouré“ [Densusianu, Rom. XXIV, 586] || comp. it. *balzano*, vfr. *baçant* și prov. *bausan* „tacheté, pie“ < ***BALTEANUS** || dim. *bâlțățel* (Hasdeu; Tocilescu, Mat. 1473) || *bâlțătură* „bariolage, bigarrure“, bot. „marrubium vulgare“.

133. **BARBĂ**, sb. f. „barbe“ — băn. „barbe, menton“ || ir. *bárbe* și megl. *barbă* „barbe, menton“; ar. *barbă* „barbe“.

Lat. **BARBA**, -AM, atestat și cu înțelesul de „menton“ CGL. II, 262; III, 247.

Vegl. *buarba*; rtr. it. sard *barba*; fr. *barbe*; prov. cat. sp. port. *barba*. Cu înțelesul de „menton“ e cunoscut și în friul. nap. sard camp. sudul Franței și peninsula iberică (cf. Zauner, Rom. F. XIV, 408).

Der.: dim. *bărbiță*; *bărbuliță*; *bărbuță* (it. *barbuzza*); *bărbușoară*; *bărbișoară*, bot. *bărbișoară* „alyssum minimum“ || augm. *bărboi*; zool. *bărboaic* „barbue“ || *bărbărie* „grison, barbon“ || *bărbie* „menton“; dim. *bărbioară* || *bărbos* (me gl. ar. ~) „barbu“

(rtr. *barbus*; cat. sp. *barbos*); bot. *bărboasă* „andropogon ischaemum“ || *barbă-cot* „nain à longue barbe des contes populaires“.

134. **Bărbat**, sb. m. „homme, mari“; adj. „mâle, viril, courageux, travailleur“ || ir. *bărbât* și megl. ar. *bărbat* „homme, mari“ || < **BARBATUS**, -A, -UM „barbu; vieux, âgé“ (atestat însă și cu înțelesul exact al cuvîntului romînesc: *barbatus id est viris*, Pseudo-Rufin, Thes. 1845, 46; de asemenea și cu înțelesul de „operarius, intimidus“ CGL. V, 592, pe care-l are adj. dr.) || vit. *barbato* „barbuto, savio, eccellente, valoroso“; sard camp. *barbau*; vfr. *barbé* „barbu, fort, viril“; nprov. *barbá* „qui a de la barbe, des racines“: ome *barbá* „homme expérimenté“: cat. *barbat*; sp. *barbado* „barbu; homme“ (comp. *barbadamente* „courageusement“); port. *barbado* „barbu“ || dim. *bărbățel*; *bărbățuș* (Șez. I, 212); ar. *bărbătic*; *bărbățuș* „mâle (chez les animaux)“; *bărbăcior* „masculus“ (An. Car.) || col. *bărbățime*; megl. *bărbățimi*; ar. *bărbățame* || *bărbăție*, ar. *bărbățile*, ar. *bărbățeață* „virilité, bravoure“ || *bărbățesc*, ar. *bărbățescu* „mâle, viril“ || *bărbățos* „viril, énergique“ || *bărbățește* „virilement, bravement“ || *îmbărbăta*, ar. *mbărbățare* „encourager“.

Impr.: ung. *borbát*.

135. **Bărbuță** (ar.), sb. f. „filament chevelu du poireau“ < **BARBUTA**, -AM (cf. **BARBUTUS**, -A, -UM „barbu“ CGL. V, 207) || sard camp. *barbuda* „sogolo, barbazzale“; vfr. elv. *barbue* „provin avec sa racine“; nprov. *barbudo* „barbeau, nielle des champs“ (comp. it. *barbuto*; sard log. *barbudu*; fr. *barbu*; cat. *barbut*; sp. port. *barbudo*).

136. **Barbur, barbure** (băn. trans.), sb. m. „partie inférieure de la lame d'un couteau, d'un rasoir, d'une hache, etc., talon, mentonnet: sorte de broderie de forme triangulaire“ < ***BARBULUS**, -UM (comp. **BARBULA**, -AM „petite barbe; pointe des fleurs“) || friul. *barbulę* „bargiglioni“; mant. *barbola* „bendone, coda di cuffia: bargiglioni, grinze“; mir. sic. *varvula* „bargiglioni“; prov. *barbola* (de la *sageta*) „Widerha-

ken“ (Levy), nprov. *barboulo* „barbe des épis, fraise des coqs, vertevelle d'un verrou“ < BARBULA || *bărburătură* (Damé, Term.; Prahova) „entaille de forme triangulaire à l'oreille d'une brebis“ (comp. vfr. *barbeleüre* „chose barbillonnée“) || *imbărburat* (Tocilescu, Mat. 1073) „ayant un mentonnet (en parl. d'une hache)“.

137. **BĂȘARE** (ar.), vb. „baiser“.

Lat. **BASIARE**.

It. *baciare*; sard *basare*; fr. *baiser*; prov. *baizar*; cat. span. *besar*; port. *beizar*.

Der.: *dizbășare* „se disputer“.

138. **BĂȘI** (*beși*), vb. „péter, vesser“ || megl. *bișori*; ar. *bișire*.

Lat. **BISSIRE** (= **VISIRE**; Densusianu, Hist. I. roum. I, 76).

Vfr. *vessir*; nprov. *vissi* < **VISSIRE**.

139. **Beș**, sb. numai bot. *beșu-calului* „lycoperdon bovista“ < ***BISSIUM** (cf. **VISSIUM**, Du Cange) || comp. it. *vescia*; fr. *vesse*; nprov. *vesso* < ***VISSIA**.

140. **Bășină** (*beșină*), sb. f. „pet“ || megl. *bișonă*; ar. *bișină* || < ***BISSINA**, -AM || nprov. *vessino* < ***VISSINA** || comp. vven. pad. *vesinar*; vfr. *vesner*; prov. *vezinar* < ***VISSINARE**, de unde și sb. verb. (sard log. *pésina* „loffa“); vfr. *vesne* || *bășinos*, megl. *bișanos*, ar. *bișnos* „péteur“ || *bășinărie* (Costinescu) „pétarade“ || *bășinări* (Costinescu) „péter“.

141. **BĂȘICĂ** (*beșică*), sb. f. „vessie, ampoule“ || megl. *bișocă*; ar. *bișică* „ampoule; piment“.

Lat. ***BESSICA**, -AM, atestat sub forme **BESICA** Gr. lat. VII, 169; **BISSICAE**, Z. öst. Gymn. 1862, 329 (= clas. **VESICA**).

Alb. *pşikë*; Erto *beșiğa*, Muggia *bisia*; Rovigno, triest. *biseğa*; vbellun. *bissiga*, mod. parm. piac. mir. *psiga*, monferr. *psia*, aret. *busika*, Gombitelli *beșiğa*, Versilia *beșiğa*, Urbino *bșiğa*, Canistro *boșiğa*, sic. *busika*, San Fratello *bužjeha*, cors. *bișiğa*; sard log. gal. *bușiğa*, sass. *bușiğa*, camp. *bučukka*; Metz, Belfort *psej*; cat. port. *bexiga* (în unele din aceste forme terminațiunea s'a confundat cu suf. dim. -i c c a) || it. *vescica*; rtr. *vschia*; fr. *vessie*; prov. *vesiga*; cat. *veixiga*; span. *vejiga* < **VESSICA**, Thes. gl. II, 408.

Der.: dim. *bășicuță*, bot. „gentiana asclepiadea“, ar. *bișicuță* || *bășicos* „vésiculeux, pustuleux“ (it. *vescicoso*; sard log. *bușikosu*; vfr. *vescieux*; port. *bevigoso*); bot. *bășicoasă* „colutea arborescens; silene inflata“.

Impr.: sirb. *beșiğa* „Blase“ (> *beșičnik* „Zugpflaster“); rut. **бешига** „Rotlauf“ < **бешигиник** „chenopodium hybridum“ = dr. *buruiană-de-bubărea*; bulg. (N. Selo) **бъшъга** „glande“.

142. **Bășica** (*beșica*), vb. „produire des ampoules“ || ar. *bișicare* || < ***BESSICARE** (= **VESICARE**, Theod. Priscian, 1, 28) || alb. *pşik* || friul. *vișiă*; it. *vescicare*; vfr. *vescier*; nprov. *vessigă* < ***VESSICARE**; comp. sp. *avejigar* || *bășicată* „variété de raisin“; *bășicător* (Hobb) „qui produit des ampoules“; *bășicătură* (Lex. Bud.; Polizu; Costinescu) „petite vérole; éruption d'ampoules“ (comp. it. *svescicatura*).

143. **BATĂ**, sb. f. „lisière (du drap, de la toile); ceinture; poignet; épaulette“ || megl. *beță* „jarretière“.

Lat. ***BITTA**, -AM (= clas. **VITTA**).

Cat. span. port. *beta* || friul. *vetë*; it. *vetta*; vfr. *vete*; prov. (span.) *veta* < **VITTA**.

Der.: dim. *betiță* (Sevastos, Nunta, 145; Jipescu, Opinc. 80); *betișoară* (Marian, Sărb. I, 129) || *betelie* (Lex. Bud. dă *bertelie*, schimbat după *beartă*, *bartă* < ung. *părta*) „ceinture; lisière (d'une étoffe); poignet“ || *imbeti* Mehedinti „plier (un mouchoir“, etc.; comp. nprov. *envetă*).

144. **BATE**, vb. „1° battre, frapper; 2° punir; 3° vaincre; 4° bombarder; 5° enfoncer; 6° fouler, battre pour rendre plus ferme (~ *pămîntul*, *drumul*); 7° blesser (en parl. des chaussures); 8° assaillir, ébranler, battre (*grindina*, *ploaia*, *vîntul*); 9° abattre, secouer; 10° couvrir (~ *o iapă*); 11° châtre; 12° tisser (~ *cu suveica*, *pînza*); 13° porter (*pușca*, *tunul*); 14° souffler (*vîntul*); 15° aboyer; 16° tirer (en parl. des couleuvres: ~ *în verde*)“ || ir. *bâte*; megl. *batiri*; ar. *batire*, *băteare* „battre; jouer d'un instrument; chanter (en parl. des oiseaux)“; comp. alb. *bie* „klopfe, schlage, spicle (ein Instrument)“.

Lat. **BATTĒRE** (Thes.=clas. **BATTUĒRE**).
Vegl. *batar*; rtr. *batter*; it. *battere* (pentru sensul de sub 12°, comp. mant. *batar* și parm. *batter* „colpeggiare, bătutele le fila nell'atto del tessere“); sard *batt-re*; fr. *battre*; prov. cat. *batre*; sp. *batir*; port. *bater*.

Der.: *bătut* „battu“: *lapte-bătut* „ba-beurre“ (friul. *latte batud* „latte da cui si è tratto il burro“); *bătut* „battage; égrenage“; *bătută* „sorte de danse paysanne“ (rtr. *battida*; it. *battuta*; fr. *bat-tue*; cat. sp. port. *battuda*) || bot. *bătă-tarnică*, *bătătarniță* „senecio cruci-folius“ || *băteală* „trame“ (cf. mai sus 12°); „souricière“ (Tiktin; Stamati, Wb. 279, 540; Lupașcu, Medic. bab. 118; comp. trans. *a fi în bată* „a fi în-lăuntru“, Viciu, Glos. 18; ar. *bată* și *batcă* „souricière“, băn. *batifă* „sorte de filet pour prendre les oiseaux“; alb. scut. *bat* „specie di trappola per gli uccelli“); „claquet, cliquet d'un moulin, battant“ (Damé, Term.) || *bă-teliște*, *batifște* (Viciu, Glos. 17) „endroit battu; lieu où l'on danse à la campagne; parcage“ (cf. mai sus 6°) || *bă-tălău* (Lex. Bud.), sb. m. „efféminé“; sb. n. (mai des pl. *bătălăuri*, *bătălăe*) „battoir, gros marteau“ (Tiktin; Viciu, Glos. 18); „marteau et enclumette employés pour écacher la faux“ (Costinescu; Șez. II, 149); *bătălan* (Șez. II, 126), *bătăleș* (Lex. Bud.) „batailleur“ || *bătaci* „batailleur; claquet, cliquet d'un moulin, battant“ (Damé, Term.) || *bătăuș* „batailleur“; *bătăușie* „métier ou état de batailleur“ || ar. *bătaie*, megl. *bătaňă* „moulin à foulon“ (comp. nprov. cat. sp. *batan* „moulin à foulon“): ar. *bitinūsiri* (Dalametra) „fouler“ || *bătuci* „battre, piétiner, fouler“ || *bate-poduri* „désœuvré, batteur de pavé“ || *desbate* „ameublir le sol (Tiktin); † débarrasser, ôter, défaire, élibérer“ (vit. *disbattere*; fr. *débattre*): † *des-bătătură* „revendication, émancipation“ (Dosoftci, Molitv. 52^a; An. Car.) || *răzbate* „traverser, pénétrer“, megl. *răzbătiri* „battre“ || *străbate* „pénétrer, traverser, franchir“, ar. *străbatire*, *străbateare* și ca sb. „diarrhée“ (vit. *strabattere* „travagliare“); † *străbătătură* (ar. ~) „penetratio“ (An. Car.).

Impr.: bulg. бaтyтb „babeurre“; rut. бaтe.тeб „Stempel, Schlägel im But-

terfass“; ngrec. μπατάν „Walkmühle“ (Murnu, Rum. Lehnw. 34).

145. **Bătător**, adj. „qui frappe“: *bătător la ochi* „éclatant, qui crève les yeux“; sb. n. „batte à beurre; battoir“ < ***BATTĪTORIUS**, -A, -UM (comp. *battuatorium* „instrument pour battre, pilon, batte“) || it. *battitoio*; fr. *battoir*; port. *batedouro* (comp. sp. *batidero*).

146. **Bătătură**, sb. f. „coup, heurt, meurtrissure“ (An. Car.; Reteganul, Pov. ard. V, 71); „endroit battu (cour à la campagne); place où l'on danse; trame“ (cf. *bate* 12°); „cor, durillon“ (cf. *bate* 7°) || ar. *bătătură* „cor“ || < **BATTĪTU-RA**, -AM „coup de marteau“ || rtr. *battadūra*; it. *battitura*, bol. *batdura* „ripieno, trama“; sard *battidura*; fr. *batture*; nprov. *bateduro*; vsp. *batidura*; port. *batedura* || *bătători*, *bătături* „fouler, corroyer, piétiner, frayer“ || *des-bătături* (Tiktin) „ameublir le sol“.

147. **Bătaie**, sb. f. „bataille; volée. ros-sade; tir, portée; choc: frai (des poissons)“ || (ar. *băta'ie* „moulin à foulon“) || < **BATTALIA**, -AM (= clas. **BATTUALIA**) || alb. *batajē*; rtr. it. *battaglia*; sard log. *bat-taža*; fr. *bataille*; prov. *atalha*; cat. *batalla*; port. *batalha* || dim. *bătăiță* (Bobb) || *bătăiaș* (Costinescu; Odobescu, Scrieri III, 87) „batteur, rabatteur“ || *bătăiuș* „claquet, cliquet d'un moulin“ (Damé, Term.) || *bătăios* „batailleur“ (vit. *bataglioso*; vfr. *bataillos*; nprov. *bataious*) || zool. *bătăietoare* „bergeronnette“.

148. **Abate**, vb. „détourner, écarter, rabattre“; *a-i abate* „venir à l'esprit“ || ir. *abâte*; ar. *abăteare* || < **ABBATTĒRE** (Thes.=clas. **ABBATTUĒRE**) it. *abbattere*; fr. *abattre*; prov. cat. *abatre*; sp. *abatir*; port. *abater* || *abătător* „qui détourne“; *abătătoare* „gîte“.

149. **Sbate**, vb. „secouer, passer au crible en secouant“; *a se sbate*, se *débattre*, se *démener*“ || ar. *zbăteare* || < **EX-BATTĒRE** || rtr. *sbatter*; it. *sbattere*; sard log. *isbattere*; fr. *ébatte*; prov. *es-batre*; port. *esbater* || † *sbătătură* „excussio“ (An. Car.; it. *sbattitura*).

150. **Codobatură**, sb. f. „bergeronnette, hochequeue“ — Oșani, bucov. *cotobatură*, mold. *cotrobatură*, bucov. *coto-*

robatură, băn. *codobatsiță*, în munții Sucevii *cofobatină* (Marian, Ornit. I, 327; Sez. II, 224; Tiktin) || ar. *codubatură* (Papahagi, Mat. 796), *coadabatură* (Dalametra) || <*CODA-BATTULA, -AM (cf. cauda tremula, CGL. III, 258); battula e cerut și de it. *battola* „claquet, tarabat“. *Codobatură* se explică dintr'un mai vechi *coadăbatură* (comp. forma ar.) rezultat normal din cuvîntul latin; *coadăbatură*, după slăbirea accentului de pe prima silabă, a devenit *codăbatură, prin asimilațiune *codobatură*. Forma tip a suferit în urmă diferite modificări prin schimbări de sufix, asimilare (*cotobatură*) și etimologii populare || comp. it. *codatremola*, *coditremola*, vic. *batikoa*, parm. *battkova*, flor. *battikova*, Urbino *battkoda*; fr. dial. *batequeue*; nprov. *hateco* || *codobator*, *codobăturoi* (Marian, Ornit. I, 333) „măle de la bergeronnette“.

151. **BĂTRÎN**, adj. sb. „vieux (en parl. surtout des personnes) — † patrimoine, domaine patrimonial“ || ir. *betár*; megl. *bitörn*; ar. *bitârnu*.

Lat. **BETRANUS**, -A, -UM (= clas. **VETERANUS** (cf. Densusianu, Hist. I. roum. I, 195).

Vegl. *vetrun*; friul. *vedran*, terg. *vedrano*; vven. *vetrano*; sen. *vetrano* (Z. rom. Ph. IX, 303) < **VET(E)RANUS**.

Der.: dim. *bătrînel*, *bătrînea*; *bătrînică*; *bătrî(n)ior*; *bătrînuț*; *bătrînic*; *bătrînicos* || col. *bătrînime*, *bătrînet* (Marian, Leg. 179) || *bătrînesc*, Mehedinți, *bătrîneț* „suranné, de la manière des vieux“; *bătrînește* „en vieillard, comme les vieillards“ || *bătrînețe*, *bătrîneăță* „vieillesse“ (vven. *vetraneça*) || bot. *bătrîniș* „erigeron canadiense“ || *bătrîni*, *îmbătrîni*, megl. (am) *bitâr-niri*, ar. *mbitârniire* „vieillir“; *îmbătrînit* (Polizu) „qui rend vieux“.

152. **BEA**, vb. „boire“ || ir. *bę*; megl. *berî*; ar. *beare*.

Lat. **BIBĒRE**.

Vegl. *bar*; rtr. *baiver*; it. *bevere*; sard log. *biere*; fr. *boire*; prov. cat. *beure*; sp. port. *beber*.

Der.: *bere* „boisson“, ar. *beare* „boisson; festin“; *băut*, ar. *biut* „ivre“; *băut* „action de boire; † boisson“ (Dosoitei; comp. it. *be(v)uta*); *băutor* „buveur,

ivrogne“ (comp. rtr. *bavaduoir*; port. *bebedouro*; sp. *bebedero*); *băutură*, ir. *beuture*, megl. *biutură*, ar. *biutură* „boisson“ (comp. it. *bevitura*; sard log. *biidura*; vfr. *boiture*); dim. *băuturică* (Creangă, Scrieri I, 258).

153. **Beat**, adj. „ivre“ || megl. *bet* || < **BIBĪTUS**, -A, -UM, devenit *bevetu > *beetu, de unde *beat* sub influența inf. *bea*, după analogia lui *da-dat*, *sta-stat* || sard log. *biidu* (comp. vfr. *boite* „boisson“: *estre en boite* „être ivre“); nprov. *beuet*; vsp. *beedo*, sp. *beodo*; port. *bebedo* || dim. băn. *bețic* || *beție* „ivresse“.

154. **Bețiv**, adj. sb. „buveur, ivrogne“ — băn. olt. *bețiu* < ***BIBĪTIVUS**, -A, -UM, de unde regulat *bețiu* (*bețiu*); în forma *bețiv* s'a înlocuit sufixul *-iu* prin slav. *-iv* [Candrea] || augm. *bețivan*; *bețivlan* și *bețivoi* (Tiktin).

155. **Bețîț** (vr. și băn.), adj. sb. „buveur ivrogne“ (Coresi, Tetr. Mat. XXIV, 49; id. Apost. Corint. I, 5, 11; Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 464; An. Car.) < ***BIBĪTICIUS**, -A, -UM [Candrea] || nprov. *bevedis*; cat. *bebedis*; sp. *bebedizo*; port. *bebediço*.

156. **Sbea**, vb. „boire en tirant, sucer“ < **EXBĪBĒRE** || it. *sbevere*; vfr. *esboire*.

157. **Îmbăta**, vb. „enivrer“ || megl. *am-bitari*; ar. *mbitare* || < ***IMBĪBITARE** || (vfr. numai part. *emboité* „ivre“); nprov. *embeudă*; vsp. *embebdar*; port. *embebedar* || prov. *beudar* < ***BIBITARE** || *îmbătător*, ar. *mbitător* „enivrant“; † *îmbătătura* (Dosoitei, V. sf. v. WgJb. V, 83), ar. *mbitătura* „ivresse“ || *desbăta*, ar. *dizbitare* „désenivrer“; *desbătător* (Polizu) „qui désenivre“; ar. *dizbitătura* „dégrisement“.

158. **BERBEC** (*berbec*), sb. m. „bélier“ || ir. *birbec*; megl. *birbeți*; ar. *birbec*, (fârș.) *birbeațe*.

Lat. **BERBEX**, -ĒCEM (= clas. **VERVEX**).

Sprs. *barbetsch*; sard log. *berbeghe* || it. *berbice*; fr. *brebis*; prov. cat. *berbitz* < ***BERBĪCEM**.

Der.: dim. *berbecel* (Odobescu, Scrieri I, 174; comp. sard. camp. *brebei-žedda*); *berbecuș*; zool. *berbecel* (fem. *berbecică*) „lanius“, zool. *berbecuș* (fem. *berbecușă*) „lanius; gallinago gallinaria“; ar. *birbicus* || *berbeca*, *imberbeca*

„casser, heurter, cogner du front comme un bélier“.

Impr.: ung. *berbécs*.

159. **Berbecar**, sb. m. „berger, gardeur de béliers“ || ar. *birbicar* || < *BERBECA-RIUS, -UM (comp. *berbicarius* „opilio, custos ovium“, Glos. Reich.) || sard log. *bervegaržu*; fr. *berger*; prov. *bergier* || *berbecărie* (Tiktin; Lupașcu, Medic. bab. 100) „bercail“ (fr. *bergerie*).

160. **BINE**, adv. „bien“; sb. „bien, bien-fait“ || ir. *bire*; megl. *bini*; ar. *gine*, adv. „bien, très“; sb. m. f. „bien, bonheur“.

Lat. **BĒNE**.

Vegl. *bin*; rtr. *bain*; it. sard *bene*; fr. *bien*; prov. *ben*; cat. *be*; sp. *bien*; port. *bem*.

Der.: *binișor* „assez bien; doucement, gentil“; *de-a-binelea*, ar. *de-a-ginealuș*, loc. adv. „pour tout de bon“; || † *bineați* (formulă de salutare, eliptic pentru *bine ați fi!*) „salut!“ || *binețe*, pl. „salutations, compliments“ || ar. *gineățã* „bonheur“ || ar. *giniteață* (Dalametra) „salutation“ || ar. *giniuire* „saluer“ || *binecuvînta* „bénir“; *binecuvîntare* „bénédiction“ || *binefacere*, † *binefaptă* „bien-fait“; *binefacător* „bienfaisant, bien-faiteur“ || *binevoi* „agréer, daigner“; *binevoitor* „bienveillant“.

161. **BISERICĂ**, sb. f. „église“ || ir. *bașerike*; megl. *bășerică*, *biserică*; ar. *bāsear(i)că*, *bisear(i)că*.

Lat. **BAȘILICA**, -AM.

Vegl. *basalka*; rtr. *baselgia*; ticin. Valmaggia *baserga* „casipola“, Valtellina *baselga* „chiesa di riformati“, Bellinzona *baserga*; (fr. *basoche*).

Der.: dim. *bisericuță* || *bisericaș* „homme d'église“ || *bisericos* „dévot“ || *bisericesc* „ecclésiastique“; † *a se beserica* (Dosoței, Molitv. 44^b, 46^a) „aller à l'église, assister à la messe“, *îmbiserici* (Marian, Nașt. 285) „porter, conduire à l'église“ (format după vsl. *vücrüküviti* „ducere in ecclesiam“).

162. **BLESTEMA**, vb. „maudire“ || megl. *blăstimari*; ar. *blăstimare*.

Lat. *BLASTEMARE (refăcut poate după AESTIMARE din clas. BLASPHEMARE; cf. Parodi, Misc. Rossi-Teiss, 340; Densușianu, Hist. l. rom. I, 505).

Vegl. *blasmuar*; rtr. *blastemmer*; Rovigno *bask'amá*; vit. *biastemar*, ven. *bjastemar*, abr. *jaštemá*, *vraštemá*, teram. *blaštemá*, sic. *biastimari*; sard log. *frastimare*; fr. *blâmer*; prov. cat. *blastemar*; sp. port. *lastimar*.

Der.: *blestem*, megl. ar. *blăstem* „malediction“ (comp. rtr. *blastemma*; vit. *biastema*; fr. *blâme*; prov. *blastim*; sp. port. *lastima*) || *blestemat* „coquin, libertin“ || *blestemăție* „infamie, libertinage“ || † *blestemătesc* „infâme, coquin“; † *blestemățește* (Cantemir, Hron.) „indignement“ || † *a se blestemăți* „devenir infâme“.

163. † **Blestemăciune**, sb. f. „infamie, libertinage“ < *BLASTEMATĪO, -IONEM (= BLASPHEMATĪO, Thes.).

164. **BLÎND**, adj. „doux, bénin, affable“.

Lat. **BLANDUS**, -A, -UM.

Der.: *blîndă* (ar. ~) „fièvre urticaire, éruption de boutons“ (propr. „éruption bénigne“: comp. bulg. *добра* „érysipèle“ < *добра* „bonne“) || dim. *blînduș* (S. Nădejde, Nuv. 72); *blîndișor* (Jipescu, Opinc. 34; Șez. III, 163); *blîndoc* (Reteganul, Pov. pop. 194) || † *blînzie* „douceur, bénignité“.

Impr.: rut. *бленда*, *блннда* „starker Hautausschlag“; sîrb. *blanda* „Blase an der Haut“.

165. **Blîndețe**, sb. f. „douceur, bénignité“ < **BLANDĪTES**, -EM.

166. † **Blînzi** (Mărgăr. 7^a), **Îmblînzi**, vb. „radoucir; dompter“ < **IM-BLANDĪRE** (Thes. gl. I, 145 = clas. **BLANDĪRI**); *îmblînzitor* „apaisant; dompteur“ (comp. *blanditorius*, Thes.) || † *îmblînzeală* (Prav. Mat. Bas. 573) „apaisement“.

167. **BOACE** (Muscel și băn.), sb. f. „voix; mot“ (WgJb. VIII, 314; Hodoș, Cînt. 49) || ar. *boafe*.

Lat. *BOX, *BOCEM (= clas. vox).

Vegl. *baud*; Muggia *bous*; Rovigno *buș*; vit. flor. *boce*, vlomb. vven. *bose*, Urbino *boč*; sard log. *boge*, camp. *boži*, sass. *boși* || ret. *vu(o)sch*; it. *voce*; fr. *voix*; prov. *votz*; sp. port. *voz* < **VOCEM**.

Der.: *boci* „pleurer qqn“, *a se boci* „se lamenter“; *bocet*, *boacet*, *bocît*, *boceală* „lamentation“ (comp. cors. *vo-cero*); *bocitoare* „pleureuse“.

BOLBOROSI, v. *holba*.

168. **BOTEZA**, vb. „baptiser“ || ir. *botezã*; megl. *bätizari*; ar. *pätidzare*.

Lat. BAPTIZARE, devenit *bätezare*, *botezare*, prin trecerea lui -PT- la *t* în silaba atonã și a lui *ã* la *o* dupã labialã; înlocuirea lui *b* prin *p* în forma ar. se explicã prin asimilarea cu *t* din silaba urmãtoare (comp. fenomenul de asimilare inversã *p-d* > *b-d* în ar. *biducl'u* < *piducl'u*).

(Alb. *pak:zoñ*); vegl. *batezuar*; rtr. *battager*; vit. *batteggiare* (it. *batezzare*), sic. *vattiar*; sard camp. *battiai*; vfr. *batoier*, val. *batehi*; prov. cat. *batejar*; vsp. *batear*.

Der.: *botez* „baptême“ (sic. *vattiu*; vsp. *bateo*); *botezãtor* „baptisant, qui baptise; baptiste“ (comp. *baptizatorium*, Thes.) || *desboteza* (Tocilescu, Mat. 70) „débaptiser“ (vfr. part. *desbäteié*; cat. *desbatejar*; comp. it. *sbattezzare*) || *boboteazã* „Epiphanie“, format din *apã-boteazã* (pãstrat în Bãnat, regiunea Hațegului și Maramureș), de unde *pãboteazã > *poboteazã > *boboteazã*, prin aferesã și asimilarea labialelor.

169. **Botejune**, sb. f. „baptême“ || megl. *bätijuni*; ar. *pätijune* || < *BAPTIZIO, -IONEM; în ce privește derivațiunea cu suf. -IONEM, cf. *occidio*, -ionem < *occidere*; comp. și *putrejune*.

170. **BOU**, sb. m. „boeuf“ || ir. *bowu*; megl. ar. *boũ*.

Lat. *bōvus, -UM, atestat sub forma *BOBUS* în *Mulomed. Chiron. 290,25* (= clas. *BOS*, *BOVEM*).

Vegl. *bu*; rtr. *bow*; sard log. *boe*; fr. *boeuf*; prov. cat. *bou*; sp. *buey*; port. *boi* < *BOVEM*.

Der.: dim. *boulean*; *bouleș*; *bouț* (Sbiera, Pov. 189; Pompiliu, Bal. 18); *boușor*, pl. *boișori* (Gaster; Rădulescu-Codin, Cînt. pop. 234); ar. *buiț*; *Bourean* (Costinescu; Reteganul, Pov. ard. I, 20; IV, 26; V, 32) „nom donné aux boeufs“ || col. bãn. *boiamã* || *bouriște* (Viciu, Glos. 59) „pacage pour les boeufs“ || *boiastrã* (Damé, Term.) „vache qui ne se laisse pas traire“ || *boieș*, Sãlavieru (Tribuna 1890, 341) „jeune bouvier“ || *de-a'n bou(lea)*, loc. adv. „lentement“.

171. **Boar** (*bouar*), sb. m. „bouvier“ < *BO(V)ARIUS*, -UM, devenit întii *buarïu și apoi refãcut, dupã *bou*, în *boariu*, *boar* || friul. *boar*; it. *bo(v)aiio*; vfr. *boier*; prov. *bovier*; cat. *bover*; sp. *boyero*; port. *boieiro* || *boãrișã* (Lex. Bud.; Țiplea, P. pop. 30), *boãreasã* (Damé, Term.) „gardeuse de vaches“.

Impr.: rut. *óóbrap* „Rind-,Ochsenhirt“ > *óóbrapka* „Stallung für Ochsen“.

172. **BOUR**, sb. m. „aurochs; tête de boeuf comme blason de la Moldavie; partie antérieure des patins d'un traîneau; nez, proué d'un canot — † flétrissure (le blason de la Moldavie qu'on imprimait aux criminels avec un fer chaud), marque (imprimée avec le fer rouge) sur les tonneaux, les bestiaux, etc.; impôt sur le vin; borne“ — Dobrogea *bohor* (Burada, Cãl. Dobr. 102, 103); † *buãr*, *buor*, *boor*.

Lat. *BŪBALUS*, -UM, devenit *buãr* > *boor* (asimilațiunea s'a produs întii în formele cu silaba inițialã neaccentuatã, în derivate ca *buorel*, *buoresc*, etc. > *boorel*, *booresc*), de unde mai tîrziu *bour* (comp. *nuãr* > *nuor* > *nour*). *Bour* ar fi trebuit sã se contragã mai departe în *bor* (comp. *nor*, *col* < *cuãt), dar evoluțiunea foneticã a acestui cuvînt s'a oprit odatã cu disparițiunea animalului din țãrile noastre (iar nu cum crede Weigand, Jb. XII, 106, cã *bour* s'a menținut fãrã sã se contragã în *bor*, sub influența lui *bou*). Contractiunea s'a fãcut totuși într'o regiune din Transilvania (Mediaș) unde gãsim forma *bor* care a continuat sã trãeascã cu înțelesul de „escargot“ (v. Candrea în glos. Hron. Cantemir; cf. mai jos *bourel*).

It. *bufalo*; vfr. *bugle*; sp. *bubalo* || alb. *buat* presupune un *BŪBALUS.

Der.: † *bour* (Letop. II, 288; Do-sofței, Ps. vers. 249), adj. „haut encorné, qui a des cornes hautes“ || dim. *bourel* „escargot, limaçon“, bucov. „roi-telet“ (numit și *ochiu-boului*), adj. „dressé, saillant“ (Tiktin; Stamati. Poes. 214; Marian, Sãrb. I, 49) || *bouresc*. „d'aurochs“, întrebuintat numai în expres. *coarne bourești* (prin etim. pop. c. *boierești*) „des cornes hautes“ † *buorar* (Iorga, Studii VI, 227, 280 „celui qui prélève l'impôt sur le vin

le „bour“ || *bourá, bourí* (Teodorescu, P. pop. 376; Marian, Desc. 133, 139), † *buăra* (Cantemir, Hron.; Ist. ier. 76) „dresser (en parl. surtout des cornes)“ || *bourat* (Cantemir, Ist. ier. 101; Damé, Term.; Lupașcu, Medic. bab. 46) „haut encorné, ayant de grandes cornes“; † *buărat* (Cantemir, Ist. ier. 197) „dressé, tendu“ || † *îmboura* „flétrir, marquer d'une empreinte, marquer ignominieusement d'un fer rouge“, ar. (*a*)*mbuirare* „encorner, frapper avec les cornes“.

Impr.: bulg. бѹхеръ „limaçon, escarogot“, care prin formă dovedește că a fost luat pe timpul când se pronunța încă *buăr*. Sensul de „escarogot, limaçon“, pe care-l are și dialectalul *bor* (v. mai sus) și dim. *bourel*, s'a desvoltat de sigur într'o epocă relativ veche, când bourul nu dispăruse încă din părțile noastre și se stabilea o apropiere între coarnele acestuia și antenele cele lungi în formă de coarne ale melcului (comp. aceiaș asociație de idei și în formele rom.: *Fasana buvulu*; ven. triest. vic. pad. *bovolu* „lumaca“ < *BÖVŪLUS; comp. și sard camp. *boveri* „lumaca“ < *boi* „bue“, sic. *vakkaređdu, krastuni, krastuneđdu* „lumaca“ < *krastu* „montone“; cf. Salvioni, Z. rom. Ph. XXII, 466; Schuchardt, ibid. XXVIII, 319) || ngrec. ἀμφορῶ „mit den Hörnern stossen“ (Murnu, Rum. Lehnw. 21).

173. **BRACĂ** (bucov.), sb. f., mai des **BRACI**, pl. (Voronca, Dat. cred. 750; Sbiera, Pov. 240) „caleçons“.

Lat. *BRACA*, -AM, mai des pl. *BRACAE*.

Alb. *breks*; rtr. *braja*; it. *braca, brache*; sard log. *raga(s)*; fr. *braie(s)*; prov. *braga*; cat. sp. port. *braga(s)*.

174. **Brăcire**, sb. f., mai des **Brăciri**, pl. „ceinture“ — Vrancea, trans. *brăcile* (Frincu-Candrea. Munții apus. 12, 13, 151; Laurian-Massim), formă rezultată din *brăcire* prin disimilarea celui de al doilea *r* < *BRACĪLE*, Thes. (cf. *brachilis* „sorte de tablier“ care e desigur acelaș cuvânt) || sard *brakile*.

175. **Brăcină**, sb. f., „ceinture“ (Laurian-Massim; Barcianu; Medias) < *BRACĪNA, -AM, dintr'un adj. *BRACĪNUS, -A, -UM || *brăcinar, bărcinar* (Voronca, Dat. cred. 457, 471), *bricinar* (Șez. II, 150; Sevas-

tos, Nunta 145; Tocilescu, Mat. 1498) „ceinture qui maintient la culotte; entretoise, pièce de bois qui unit les deux bras de l'armon; tige de fer qui relie les mancherons de la charrue“; *brăcinăriță* (Lex. Bud.; Viciu, Glos. 21), *bricinarită* (Șez. II, 150) „passe-lacet, bâtonnet servant à passer un lacet dans la coulisse d'une culotte“ || *a se îmbrăcina* (Lex. Bud.; Oșani) „attacher sa culotte“ || *a se desbrăcina* (Lex. Bud.) „ôter sa ceinture, lâcher la ceinture qui retient les vêtements“.

176. **Brăcie**, sb. f. „ceinture, lacet, aiguillette“ (Lex. Bud.; Tocilescu, Mat. 990; Viciu, Glos. 21) < *BRACĪNIA, -AM.

177. **Îmbrăca**, vb. „habiller“ < *IMBRACARE || it. *imbracare*; nprov. *embraiá*; cat. *embragar* || *îmbrăcat, îmbrăcătura* (Polizu) „habillement“ (it. *imbracatura*); † *îmbrăcător* (Cipariu. Princ. 130;) „qui habille“ || *îmbrăcămint*, sb. n. al cărui pl. *îmbrăcămint*e e luat acum drept sg. f. „habillement, vêtement“.

178. **Desbrăca**, vb. „deshabiller“ < *DĪSBRACARE || vfr. *desbraier* „déchirer“: prov. *desbraiar*; cat. (numai part.) *desbragat*; sp. (numai part.) *desbragado* (comp. it. *sbracare*; sard log. *isbragare*) || *desbrăcat, † desbrăcăciune* (Coresi, Praxiu) „deshabillement“; *desbrăcător* „deshabillant“.

179. **BRAȚ**, sb. n. „bras“ || ir. *brăț*; megl. ar. *braț*.

Lat. *BRACHIUM*.

Vegl. *braz*; rtr. *bratsch*; it. *braccio*; fr. *bras*; prov. *bratz*; cat. *bras*; sp. *brazo*; port. *braço*.

Der.: dim. *brățișor*, mai des pl. *brățișoare*; *brățic* (Rădulescu-Codin. Cuv. Musc. 11); *brățuț* (Cihac) | augm. *brățoi* (Cihac; Laurian-Massim) *brățiș*, adv. „corps à corps“ || *brățos* (Cihac; Barcianu) „avec des bras forts“ | *îmbrățișa*, mold. trans. *îmbrățișa* „embrasser“; *îmbrățișare* „embrassade“ || ar. *mbrăță*, bucov. *înbrățucă* (Marian, Sat. 31), loc. adv. „dans les bras“.

180. **Brățară** (*brățare*), sb. f. „bracelet; virole“ — † *brățar* (Tiktin; An. Car.) | mold. *brățea* < *BRACHIALE* sau *BRACHIALIS*, -EM; forma mold. e un sg. analogic-relăcut din *brățale, pl. lui

*brățală disimilat din *brățară* || friul. *brazzal*; it. *bracciale*; vfr. *bracel*; cat. *brassal*; sp. *brazal*; port. *braçal* || dim. *brătăruie* și *brătăruță* (Laurian-Massim); † *brățăruse* (Iorga, Doc. Cantacuzino, 178, 179).

Impr.: rut. брѣцарѣ „Hemdmanchetten“.

181. **BRĂȚAT** (*bărțat*), sb. n. ar., **Brățată**, sb. f. ar. „brassée“ < *BRACHIATUM și *BRACHIATA, -AM < BRACHIATUS, -A, -UM (comp. forma din latinitatea târzie *braciatum* „Armvoll“, Arch. lat. Lex. II, 268) || it. *bracciata*; fr. *brassée*; nprov. *brassat*, *brassado*; cat. *brassat*; sp. *brazado*, *brazada*; port. *braçado*, *braçada*.

182. **BRÎNCĂ**, sb. f. „patte, main; poussée; aiguille d'une montre“ (Viciu, Glos. 21); bot. „salicornia herbacea, scrophularia nodosa“ — *brînci*, sb. n. (sg. refăcut din pl. *brînci*) „poussée“.

Lat. BRANCA, -AM.

Rtr. *brauncha* (comp. *ir en braunchas* = *a umbla pe brînci* „marcher à quatre pattes“); it. *branca* (comp. com. *ir in branka*); sard log. *franka*; fr. *branche*, vfr. „bras, main“ (Z. rom. Ph. X, 405); prov. cat. sp. port. *branca*.

Der.: dim. *brînculiță* (Tocilescu, Mat. 1496; Pamfile, Jocuri 113); *brîncuță* (Lex. Bud.; Marian, Sărb. II, 233; it. *brancuccia*) || *brînciș*, adv. „à quatre pattes; en faisant la culbute“ || *brînci* (Molnar, Gram. 258) „marcher à quatre pattes“; (*im*)*brînci* „pousser“; *imbrîncitură* „poussée“.

183. **BROASCĂ**, sb. f. „grenouille; tumeur sous la langue, grenouillette; tumeur à la paupière, orgelet (Sez. I, 83); serrure; rabot“; fig. „petit enfant, marmot“; *broaște*, pl. „écrouelles“ || megl. *broască* „grenouille“: ar. *broască* „tortue, grenouille; écrouelles“.

Lat. *BROSCA, -AM (cf. *bruscus* „rubeta, ranae genus“, Papias).

Alb *breškë* „tortue“ (comp. *breškëzë* „écrouelles“) || Nigra (Arch. gl. XV, 505) derivă din *BROSCUS: rtr. *ruosch*, trient. *rosch*, it. *rospo*, sard *brușu*, vfr. *bruesche*, sp. *bruju*, etc., fără a lămuri însă de ajuns anomaliile fonetice ale acestor forme.

Der.: dim. *broscuță*; *brosculiță* (Vo-

ronca, Dat. cred. 973); *broștic* (Vrancea, Covurlui); *broștean* (Laurian-Massim); *broschiță*, băn. bot. „ranunculus sceleratus“ (comp. fr. *grenouillette*) || augm. *broscoi*, fig. „enfant, marmot“, ar. *bruscoiu*; *broscoaică*; *brosca* (Jipescu, Suf. 54; Doine, 71; Vrancea) || col. *broștet* (Polizu); *broștime*, fig. „marmaille“; ar. *bruscame*; *broscărie*; *broscărime* (Polizu); † *broscar* (Iorga, Studii V, 536) || *broștesc*, *broscănesc* „de grenouille“; *brosco* (Lex. Bud.; Polizu) „plein de grenouilles“; *broștește* (Teodorescu, P. pop. 419; Pamfile, Jocuri 114), *broschește* (Tocilescu, Mat. 82), adv. „à la manière des grenouilles“ || bot. *broscarită* „potamogeton“ || † *broșcaș* (Iorga, Studii VI, 45) „raboteur“ || *bloșticăi* (Cantemir, Hron.) „barboter dans l'eau, grenouiller“, din *broștic* > *broșticăi, alterat în *blo-* sub influența lui *blotăcări* (v. *broatec*).

Impr.: ngrec. μπόρτζα „Kröte“; sirb. *broška* „Meisterwurz“.

184. **BROATEC**, sb. m. „rainette“ — băn. *broatăc*; pe lângă acesta numeroase forme alterate: *brotac*, băn. *botrac*; *brotoc* (Polizu); *brotan* (Tiktin; Viciu, Glos. 22); *brostac* (Vilcea, Prahova, Vrancea); *buratec*, *buratic* || megl. *broatăc*; ar. *broatic*.

Lat. *BROTACHUS, -UM < βρόταχος (= βράταχος). Forma regulată *broatăc* s'a menținut în băn. și megl.; de aci, sub influența pl. *broateci*, s'a refăcut sg. *broatec* (ar. *broatic*), care la rîndu-i, prin etimologie populară dela *bură* „bruine, pluie fine“, a devenit *buratec*, -tic (cf. Candrea, Rev. ist. arch. VII, 73). Prin înlocuirea finalei cu suf. -ac, -oc, -an, au rezultat formele *brotac*, *brotoc*, *brotan* (sau poate din dim. *brotăcel* < *broatăc* + -el s'a refăcut un *brotac* după analogia lui *gîndăcel* < *gîndac* + -el, *gînsăcel* < *gînsac* + -el; din acest *brotac* se vor fi format apoi, prin substituirea sufixului, *brotoc* și *brotan*); *botrac* e rezultat prin metatesă din *brotac*; forma *brostac* a suferit influența cuvîntului *broască*.

Alb. *bretëk* „grenouille“ || cal. (Bova) *vrúthaco*, (Castrovillari) *vrótiku* (Pellegriani, 122), regg. (cal.) *vrotaku*, *vrosaku* < βρόταχος (cf. Morosi, Arch. gl. XII, 83).

• Der.: dim. *brotăcel* „rainette; ver-

dier“ (Barcianu); *brutăcel* (Polizu); *bröstăcel* (Prahova); *burătăcel* (Tik-tin; Leon, Ist. nat. 81) || col. *brotăcime*; ar. *bruticame* || *brotăcar* (Costinescu; Laurian-Massim), *brotăcăr* și *protăcăr* (Lex. Bud.), *protocîr* (Frîncu-Candrea, Munții apus. 104) „rainette“, a suferit (fig.) influența lui *procător*, *procătăr* (Lex. Bud.; Frîncu-Candrea, ibid.; Reteganul, Pov. ard. III, 82, 84; † *procatîr*, Test. 1648, Fapt. Ap. XXIV, 1) „avocat“ < ung. *prokátor* || *brotăcesc* „de rainette“ || † *brotăci* (An. Car., netradus) probabil ca și ar. *bruticare* „coasser“ || *blotăcări* (Lex. Bud.; Barcianu), *bleotocări* (S. Nădejde, Nuv. 13) „barboter dans l'eau. grenouiller, agiter l'eau“, e de sigur derivat din *brotăcar* cu disimilarea celui dintii *r*, și nu trebuie deci confundat cu sinonimul *băltăcăi* < *baltă*.

Impr.: bulg. *ботракъ* „alisma plantago“ (= rom. *limba broaștei*), de unde dim. *ботрачедъ* „caucalis arvensis“.

185. **BRUMĂ**, sb. f. „gelée blanche, frimas“ || megl. ar. *brumă*.

Lat. **BRUMA**, -AM „hiver“ (atestat în latinitatea tîrzie și cu înțelesul de „pruina“ la Du Cange).

Alb. *brüm* „frimas“; friul. *brume* „inverno, freddo nebbioso, schiuma, crema, fior di latte“; (it. *bruma* „le fort de l'hiver“); Muggia, ver. *bruma* „gelée blanche“, Lago Maggiore *brime* „autunno“; (prov. sp. port. *bruma* „brouillard“).

Der.: *brumăriu* „gris“; bot. *brumărele* „phlox paniculata“ || *brumatic* (Barcianu; S. Nădejde, Nuv. 81) „froid, glacial“ || *bruma*, ar. *mbrumare* „faire de la gelée blanche; se couvrir de frimas“ (cf. ver. *šbrumar* „suinter, transsuder“); *brumat*, *îmbrumat* (Barcianu) „couvert de frimas; gris“.

186. **Brumar**, sb. m. „novembre — † octobre“ (Hasdeu, Cuv. d. bătr. II, 146; An. Car.; cf. Marian, Sărb. I, 97) || ar. *brumar* || < ***BRUMARIUS**, -UM (atestat numai **BRUMARIA**) || friul. *brumajo* „décembre“ (cf. și *mes di brume*, bellun. *mes de bruma*, pesar. *meso de brumma* „décembre“, Merlo, Nomi stag. 175) comp. alb. *brinu(e)r* „novembre“ (Christophorides, Lex. Alb. 52) < ***BRUMORIUS**, și *mui i brüm* s

t'par s „erster Reifmonat, September“, *mui i brüm* s *i düt* s „zweiter Reifmonat, Oktober“ || dim. *brumărel* (ar. ~) „octobre“.

187. **Brumos**, adj. „refroidi par la gelée blanche; froid, glacé, couvert de givre“ || ar. *brumos* || < **BRUMOSUS**, -A, -UM „d'hiver“ || (prov. sp. port. *brumoso* „brumeux“).

188. **BUCĂ**, sb. f. „joue; fesse“ || megl. *bucă* „abée, canal d'un moulin“; ar. *bucă* „cuisse, fesse“.

Lat. **BUCCA**, -AM.

Alb. *buk* s „pain“; vegl. *buka*; rtr. *buocha*; it. *bocca*; sard *bukka*; fr. *bouche*; prov. cat. sp. *boca*; port *bocca*.

Der.: *bucar* „avaloire“ (Damé, Term.) || *a se bucăla* (Costinescu) „se boursoufler“; *bucălat*, *bucălav* (Baronzi, L. rom. 34) „joufflu, bouffi, fessu“; *bucălătură* (Costinescu) „bouffissure“ || *bucălai*, adj. „se dit d'une brebis blanche qui a le museau noir“ (comp. nprov. *bouchard* „qui a le museau noir ou d'une couleur autre que celle du corps, en parlant des moutons“; cat. *bocanegre* și sp. *boquinegro* „au museau noir“): dim. *bucăliță* (Jipescu, Opinc. 48).

189. **Bucos**, adj. „joufflu, bouffi“ < **BUCCOSUS**, -A, -UM „qui a une grande bouche“.

190. **Bucea**, sb. f. „boîte (du moyeu de la roue); virole, frette“ < **BUCCĒLLA**, -AM „petite bouche“ || rtr. *bütschella* „Osterbackwerk in runder aufgeblähter Brotform“; sard camp. *bukkedđa* „morsa“ || comp. it. *boccola* „boîte du moyeu“ < **BUCCULAM**; port. *bocel* „Reif“ < ***BUCCĒLLUM**.

191. **Bucată**, sb. f. „morceau“; pl. *bucate* „mets; céréales“ || ar. *bucată* || < ***BUCCATA**, -AM || rtr. *bucheda*; it. *bocata*; sard log. *bukkada*; fr. *bouchée*; prov. cat. sp. *bocada* (comp. port. *bocado*) || dim. *bucățea*; *bucățică*; *bucățelușe* (Stamati, Wb. 474); *bucăcioare*, pl. (Reteganul, Bibl. pop. 14, Pov. ard. I, 42); bot. *bucățel* „agrostis canina“ (cat. sp. *bocadillo*); ar. *bucățice* augm. *bucățoi* | *bucățar* „cuisinier“; *bucățareasă*, *bucățăriță* „cuisinière“; *bucățarie* „cuisine“; *bucățări* „faire la cuisine, cuisiner“ (*im*) *bucății*, *bucățeli*

(Reteganul, Pov. pop. 110; Marian, Ins. 324) „morceler, réduire en morceaux“; *îmbucăţeală* (Costinescu) „morcellement“.

Impr.: rut. боката, боката „Stück, Schnitt des Brodes“; rus. (dial.) бы-катка; ung. *bukáta, bukáté* (Szinnyei).

192. **Îmbuca**, vb. „emboucher, manger; joindre“ || ar. *mbucare* || <*IMBUCCARE || rtr. *imbucher*; it. *imboccare*; sard *imbukkare*; fr. *emboucher*; prov. cat. sp. *embocar*; port. *emboccar* || *îmbucat* (Cătană, Pov. I, 93) „action d'emboucher, de manger“; *îmbucătură, bucătură* (ca și formele fără prefix de mai jos a fost refăcut după *bucată*) „bouchée, morceau“ (rtr. *îmbuchadiura*; it. *imbocatura*, vit. *bocatura*; sard *imbukkadura*; fr. *embouchure*, vfr. *boucheüre*; nprov. *emboucaduro*; cat. sp. *embocadura*; port. *embocadura*); dim. *bucăturică, îmbucăturică* (Stamati, Wb. 396), *bucăturică, îmbucăturică* (Lex. Bud.); *îmbucături* (Lex. Bud.; Reteganul, Pov. pop. 132; Tocilescu, Mat. 565), *îmbucători* (Polizu) „donner à manger par bouchées, par petits morceaux, manger très peu“.

193. **BUCIUM**, sb. n. „chalumeau, trompe des bergers, † trompette; cheminée“ (Barcianu; Viciu, Glos. 22)—vr. și dial. *buciu*, † *buciu* (Tiktin; Cantemir, Ist. ier. 72, 186; Letop. I, 148, 160); † *bucim* (Gaster; cf. Tiktin).

Lat. *BUCINUM* (atestat și cu înțelesul de „trompette“, Thes.), devenit *bucinu* > *buciu* (prin trecerea destul de deasă a lui *ci-* la *ču-*), de unde apoi *bucium*, probabil sub influența lui *bucium* „bûche“, de origine necunoscută.

Rtr. *büschen* „hölzerne Röhre einer Wasserleitung“; vit. pl. *bucini* „i cannellini che sono tra le stecche della rocca“, abr. teram. *vuçene* „il cannello che s'infila nel fuscello della spola“; port. *búzio* „Trompetenschnecke“ || alb. scut. *bucin* „sorta di erba“ (Jungg); vfr. *buisine*, fr. dial. *bousine* „trompette“; cat. sp. *bocina* „Jagdhorn“ < *BUCINA*.

Der.: dim. *bucinaș* (Marian, Leg. 295) || *buciumaș* (Delavrancea, Sult. 100) „trompette, celui qui joue du chalumeau“ || bot. *buciniș* „conium macu-

latum; cicuta virosa; archangelica officinalis“.

Impr.: sîrb. *bučina* „Trompetenkürbiss“; bulg. бучинишъ „conium maculatum“.

194. **Buciuma**, vb. „jouer du chalumeau, trompeter“; trans. „hurler“ (Frîncu-Candrea, Rotac. 49)—† și dial. *bucina*, † *buciu* (Coresi, Ev. înv.) < *BUCINARE* || rtr. *büschnar* „flüster“; friul. *businâ* „ronzare, romoreggiare, rombare“; it. *bucinare*; nprov. *bousinâ*; cat. vsp. *bocinar* || *buciumător*, adj. sb. „qui joue du chalumeau, trompette“; *buciumătură* „fanfare“ || *sbuciuma*, † *zbucima* (Dosoitei, V. Sf.) „remuer, agiter“; *a se sbuciuma* „se débattre, se démener“ (Rovigno *şbuşinâ* „correre così da produrre un suono“; vven. *şbusenar* „sausen“, vic. *şbusinare* „frullare, trillare“, bol. mod. *şbusiner* „bisbigliare, bucinare“; mir. *şbusinar*, Lucca *şbucinare*; cf. Musafia, Beitr. 198; Parodi, Rom. XXVII, 229); *sbucium, sbuciumătură* „agitation“.

BULBUCA, v. *holba*.

195. **BUN**, adj. „bon“ || ir. *bur*; megl. ar. *bu*.

Lat. *BONUS*, -A, -UM.

Vegl. rtr. *bun*; it. *buono*; sard *bonu*; fr. prov. *bon*; cat. *bo*; sp. *bueno*; port. *bom*.

Der.: *bun, bunic*, dim. *bunel* (sard camp *boneddu*) „grand-père“; *bună, bunică*, dim. *bunicuță* „grand'mère“ (resultate din *tată bun, mamă bună*; comp. *bun* „grand-père“ în unele regiuni din nord-estul Piemontului, v. Densusianu, Hist. I. roum. I, 223; *bona* „grand'mère“ în Basse-Auvergne, și termenii citați de Tappolet, Rom. Verwschn. 76: *bō-papa, bō-mammā, pay-bu[n], may-bune*, etc.; pentru *bunic, -ă*, comp. dial. fr. *bonique* „vieillard“, Z. rom. Ph. XIX, 187, și vald. *bunikk*, prov. *bonic*, cat. *bonich*, sp. *bonico* „passablement bon“) || *străbun, străbunic* „aieul, arrière-grand-père“; *străbună, străbunică* „aieule, arrière-grand'mère“ || ar. *bunile*, pl. „les bonnes fées“ || dim. *bunișor*, ar. *bunșor*; *bunuț* (Lex. Bud.; Sbiera, Pov. 9);

bunicel, bunicea, bunicică (sic. *buniceșdu*; sp. *buenecillo*) || *bunețe* (Gaster; An. Car.; Lex. Bud.; Reteganul, Pov. ard. II, 47, 53; IV, 44; Marian, Ins. 515), *buneață* (Gaster; Gutinul, 14) „bonté, bienfait“, ar. ~ „bienfait“ (sic. *bonizza*; prov. *bonessa*; cat. *bonesa*) || megl. *buniță* „bonté; bonheur“ || *nebun*, adj. „fou“, megl. ar. *nibun* „sot“; *nebunie, nebuneală* (Marian, Desc. 148; Teodorrescu, P. pop. 375) „folie“; *nebnatic* „folâtre“; *nebnesc* „fou, insensé“; *nebneste* „follement“; bot. *nebnariță* „hyosciamus niger“; (in) *nebuni* „devenir fou; rendre fou“ || *imbuna* „apaiser, adoucir, flatter“, băn. Mehedinți „promettre“, ar. (a) *mbunare* „reconcilier“, Mehedinți *imbuni* (vit. *imbonire* „placare, accarezzare“; vfr. *embonnir* „rendre bon“); † *imbunător* (Letop. I, 380), adj. sb. „flatteur“; † *imbunătură* (Dosoței. Parim.; Letop. I, 441; II, 201; Cantemir, Hron.) „promesse“; † *imbunăciune* (Dosoței, Parim.) „flatterie“.

Impr.: rut. *буня, буника* „grand, mère“.

196. **Bunățate**, sb. f. „bonté — † fortune, biens; qualité, vertu“ || megl. *bunitati*; ar. *bunățate* || < BONITAS, -TATE || rtr. *bundet*; it. *bontà*; sard log. *bonidade*; fr. *bonté*; prov. *bontat*; cat. sp. *bondad*; port. *bondade* || ar. *bunățeață* „bien; bonté“ (resultat din fuziunea lui *buneață* cu *bunățate*) || † *bunățacios* (Varlam, Caz. II, 5^a) „bienfaisant“ (comp. cat. *bondados*, sp. *bondadoso*) || *imbunătăți* „améliorer“; † *imbunătățat* (Ivireanul, Didah. 86) „rendu bon; pieux“; *imbunătățitor* „améliorant“; † *bunățățitor* (Dosoței, Molitv. 117^a) „bienfaiteur“; † *imbunătățima* (Dosoței, V.Sf.v. Wg Jb. V, 85) „améliorer“.

197. **Azbunari** (ar.), vb. „consoler“ (Dalamatra) < *EXBONARE.

198. **Răzbuna**, vb. „venger“; *a se răzbuna* „se venger“; mold. trans. băn. „se rasséréner; † se reposer“ (Paliia, Exod. XXXIV, 21) || ar. *arizbinari* „réjouir“ || < *REEXBONARE || vfr. *resboner* „améliorer“ || *răzbun*, Maramureș „sérénité, beau temps“ (Țiplea, P. pop. 115), † „repos“ (Hasdeu, Cuv.d. bătr. II, 405); *răzbunător*, adj. sb. „vengeur“.

199. **BURETE**, sb. m. „champignon; éponge“ || megl. *buręți*; ar. *bureate*.

Lat. *BOLĒTUS-UM* > *buretu, din al cărui pl. *bureți* s'a refăcut sg. *burete*. Se poate însă să fi existat în lat. vulg. și o formă *BOLĒTIS-EM (cf. gr. βολιτης).

Rtr. *bulieu*; it. *boletto*; vfr. *bolo*; prov. cat. *bolet*.

Der.: dim. *burecior* (Marian, Immorm. 588); *burețel* (Tiktin) || *burețiu* (Barcianu) „spongieux“.

200. **BURIC**, sb. n. „nombril; centre, milieu; bout du doigt; œillard“ || ir. megl. ar. *buric*.

Lat. *UMBILICUS-UM*, devenit *UMBULICUS sub influența lui **UMBULIC(U)LUS* refăcut după **UMBUNC(U)LUS*, dim. din *UMBO-ŌNEM* „bosse; tout ce qui fait saillie, proéminence“ (cf. Candrea, Rev. ist. arh. VII, 30; Meyer-Lübke, la Pușcariu, Etym. Wb. 240; comp. și formele romanice de mai jos). Căderea lui *um-* s'a întâmplat ca și în alte părți prin confuziune cu art. *un*; de altminteri chiar în lat. vulg. silaba inițială a fost confundată cu prefixul *in-* (cf. *inbillicum*, *invilicum*, *imbilicus*, Thes. gl. II, 331; comp. și formele din sardă, vfr. prov. și port.).

Sprs. *umblig*: Rovigno (an) *buligo*; it. *bellico*, ven. *bonigo* (refăcut din *bonigolo*, v. mai jos), piem. *ambüri*, Urbino *blik*, Cerignola *veddoike*, Bari *veddike*, nap. *vellike*, sic. *vuddiku*, *viddiku*, cors. *billiku*; sard log. *imbiligu*, camp. *biddu*, gal. *biddu*, sass. *imbiliggu*; nprov. *mourigo*; cat. *omelich*; sp. *omblig*; port. *umbigo*, *embig* || comp. friul. *buñgul*; triest. *buñigolo*, ven. *bonigolo*, vvic. *ombrigolo*, mant. cremon. *bigol*, bol. *bligel*, mir. *umbriegul*, mod. *umbregel*, regg. *ombrigel*, parm. *ombrigol*, Lucca *bellicoro*, abr. *mijikulę*; vfr. *ambonil*, fr. *nombril*; prov. *umbrilh*, *emborilh*, *embonilh*, nprov. *bouril* < **UMBILIC(U)LUS* și **UMBULIC(U)LUS*, **UMBUNIC(U)LUS* < **UMBUNC(U)LUS*.

Der.: dim. *buricel* „cheville ouvrière“ (Damé, Term.); *buricaș* (Tiktin; Cătană, Pov. I, 98) || *buricos* (ar. ~) „ombiliqué“.

201. **Buricat**, adj. „ombiliqué; enflé“ (An. Car.; Jip. Opinc. 129) || ar. *buricat* „ventru“ || < *UMBILICATUS, -A, -UM (= clas. UMBILICATUS).

202. **BUTE** (*butie*), sb. f. „barrique, tonneau; moyeu (de la roue); tuyau d'une plume“ || megl. *buti*; ar. *bute*.

Lat. BUTTIS, -EM (CGL. IV, 218; cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 200).

Alb. *but(e)*; rtr. *buot*; it. *botte* (piem. *bot* „mozzo della ruota“); sard camp. *buttu* „mozzo della ruota“; vfr. *bout* „outre, vase pour les liquides“; (prov. *bota*); cat. *bot*; sp. *bote* (port. *bota*).

Der.: dim. *butoi*; trans. *butoaie* și *butoaică* (Frincu-Candrea, Munții apus. 211, 212, 221); *butoiaș*; *butiță* (Lex. Bud.); *buticică* (Șez. I, 36; Tocilescu, Mat. 112; sp. *botecica*); *butișoară* (Bobb; cf. Hasdeu, Cuv. d. bătr. I, 246, 253); trans. *butic* (Viciu, Glos. 24); ar. *butică*; megl. *buțeuță* (sp. *botilla*), *buțeli* și *buțilușcă* || *butar* (megl. ar. ~) „tonnelier“ (it. *bottaio*; cat. *boter*; sp. *botero*); *butărie* (Jipescu, Opinc. 68) „tonnellerie“ (cat. *boteria*); *butări* (Laurian-Massim) „fabriquer ou vendre des tonneaux“.

Impr.: ung. *butójk*, *butójka* (Szinnyei).